

PAPER-III SANSKRIT

Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) _____

(Name) _____

2. (Signature) _____

(Name) _____

D 2514

Time : 2 ½ hours]

OMR Sheet No. :

(To be filled by the Candidate)

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

(In figures as per admission card)

Roll No. _____

(In words)

[Maximum Marks : 150

Number of Pages in this Booklet : 12

Number of Questions in this Booklet : 75

Instructions for the Candidates

- Write your roll number in the space provided on the top of this page.
- This paper consists of seventy five multiple-choice type of questions.
- At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
 - To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
 - Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
 - After this verification is over, the OMR Sheet Number should be entered on this Test Booklet.
- Each item has four alternative responses marked (A), (B), (C) and (D). You have to darken the circle as indicated below on the correct response against each item.
Example :

A	B	C	D
---	---	---	---

where (C) is the correct response.
- Your responses to the items are to be indicated in the **OMR Sheet given inside the Booklet only**. If you mark at any place other than in the circle in the OMR Sheet, it will not be evaluated.
- Read instructions given inside carefully.
- Rough Work is to be done in the end of this booklet.
- If you write your Name, Roll Number, Phone Number or put any mark on any part of the OMR Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, or use abusive language or employ any other unfair means such as change of response by scratching or using white fluid, you will render yourself liable to disqualification.
- You have to return the test question booklet and Original OMR Sheet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall. You are, however, allowed to carry original question booklet and duplicate copy of OMR Sheet on conclusion of examination.
- Use only Blue/Black Ball point pen.
- Use of any calculator or log table etc., is prohibited.
- There is no negative marks for incorrect answers.

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

- इस पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए ।
- इस प्रश्न-पत्र में पचहत्तर बहुविकल्पीय प्रश्न हैं ।
- परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी । पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे, जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
 - प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी कागज की सील को फाड़ लें । खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें ।
 - कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चेक कर लें कि ये पूरे हैं । दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ/प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात् किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले लें । इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे । उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा ।
 - इस जाँच के बाद OMR पत्रक की क्रम संख्या इस प्रश्न-पुस्तिका पर अंकित कर दें ।
- प्रत्येक प्रश्न के लिए चार उत्तर विकल्प (A), (B), (C) तथा (D) दिये गये हैं । आपको सही उत्तर के वृत्त को पेन से भरकर काला करना है जैसा कि नीचे दिखाया गया है ।
उदाहरण :

A	B	C	D
---	---	---	---

जबकि (C) सही उत्तर है ।
- प्रश्नों के उत्तर केवल प्रश्न पुस्तिका के अन्दर दिये गये OMR पत्रक पर ही अंकित करने हैं । यदि आप OMR पत्रक पर दिये गये वृत्त के अलावा किसी अन्य स्थान पर उत्तर चिह्नानंकित करते हैं, तो उसका मूल्यांकन नहीं होगा ।
- अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें ।
- कच्चा काम (Rough Work) इस पुस्तिका के अन्तिम पृष्ठ पर करें ।
- यदि आप OMR पत्रक पर नियत स्थान के अलावा अपना नाम, रोल नम्बर, फोन नम्बर या कोई भी ऐसा चिह्न जिससे आपकी पहचान हो सके, अंकित करते हैं अथवा अभद्र भाषा का प्रयोग करते हैं, या कोई अन्य अनुचित साधन का प्रयोग करते हैं, जैसे कि अंकित किये गये उत्तर को मिटाना या सफेद स्याही से बदलना तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित किये जा सकते हैं ।
- आपको परीक्षा समाप्त होने पर प्रश्न-पुस्तिका एवं मूल OMR पत्रक निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और परीक्षा समाप्ति के बाद उसे अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें । हालांकि आप परीक्षा समाप्ति पर मूल प्रश्न-पुस्तिका तथा OMR पत्रक की डुप्लीकेट प्रति अपने साथ ले जा सकते हैं ।
- केवल नीले/काले बाल प्वाइंट पेन का ही इस्तेमाल करें ।
- किसी भी प्रकार का संगणक (कैलकुलेटर) या लाग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है ।
- गलत उत्तरों के लिए कोई नकारात्मक अंक नहीं हैं ।

SANSKRIT
संस्कृतम्
Paper – III
प्रश्नपत्रिका – III

Note : This paper contains **seventy five (75)** objective type questions of **two (2)** marks each.
All questions are compulsory.

सूचना : अस्मिन् प्रश्नपत्रे **पञ्चसप्ततिः (75)** बहु-वैकल्पिकाः प्रश्नाः सन्ति । प्रत्येकं प्रश्नस्य **अङ्कद्वयं** वर्तते ।
सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः ।

1. ऋक्सामच्छन्दोयजूषि कस्मात् समुत्पन्नानि ?
(A) पुरुषविशेषात् (B) यज्ञ-विशेषात्
(C) वाचः (D) पृथिव्याः
2. ऋग्वैदिकसूक्तिविशेषे 'दोषावस्तर' इति पदस्य कोऽर्थः ?
(A) प्रतिदिनम् (B) रात्रिन्दिवा
(C) अन्धकारः (D) अन्धकारनाशकः
3. पापाचारिणो दस्योर्नाशकः वैदिकदेवः ?
(A) इन्द्रः (B) अग्निः
(C) पूषन् (D) वरुणः
4. ऋग्वैदिकहिरण्यगर्भसूक्तस्य का देवता ?
(A) अग्निः (B) इन्द्रः
(C) प्रजापतिः (D) वरुणः
5. छान्दोग्यब्राह्मणं केन सम्बद्धम् ?
(A) ऋग्वेदेन (B) यजुर्वेदेन
(C) सामवेदेन (D) अथर्ववेदेन
6. 'सृष्टि-स्थिति-प्रलय' विषयकं विवेचनम् उपलभ्यते
(A) नासदीयसूक्ते (B) इन्द्रसूक्ते
(C) पृथिवीसूक्ते (D) कालसूक्ते
7. कठोपनिषत् केन वेदेन सम्बद्धा ?
(A) ऋग्वेदेन (B) अथर्ववेदेन
(C) शुक्लयजुर्वेदेन (D) कृष्णयजुर्वेदेन

8. कृष्णयजुर्वेदस्य आरण्यकम् अस्ति
 (A) छान्दोग्यारण्यकम् (B) ऐतरेयारण्यकम्
 (C) शांखायनारण्यकम् (D) तैत्तिरीयारण्यकम्
9. कः वेदानां भाष्यकारः न अस्ति ?
 (A) माधवाचार्यः (B) सायणाचार्यः
 (C) मल्लिनाथः (D) यास्काचार्यः
10. ऋक्संप्रातिशाख्यानुसारेण स्वराणां _____ सन्ति ।
 (A) त्रिविधभेदाः (B) चतुर्विधभेदाः
 (C) पञ्चविधभेदाः (D) नवविधभेदाः
11. “आत्मना विन्दते वीर्यं विद्यया विन्दतेऽमृतम्” इति उक्तिः अस्ति
 (A) ईशावास्योपनिषदि (B) केनोपनिषदि
 (C) कठोपनिषदि (D) बृहदारण्यकोपनिषदि
12. नैरुक्त्यं यस्य मन्त्रस्य विनियोगः प्रयोजनम् ।
 प्रतिष्ठानं विधिश्चैव _____ तदिहोच्यते ॥ इति पूरयत
 (A) आरण्यकम् (B) पुराणम्
 (C) ब्राह्मणम् (D) सूक्तम्
13. आरण्यकानि सम्बद्धानि सन्ति
 (A) ब्रह्मचर्याश्रमेण (B) गृहस्थाश्रमेण
 (C) वानप्रस्थाश्रमेण (D) संन्यासाश्रमेण
14. “उच्चैरुदात्तः, नीचैरनुदात्तः, समाहारः स्वरितः” इति सूत्राणां सूत्रकारः कः ?
 (A) पतञ्जलिः (B) पाणिनिः
 (C) सायणः (D) यास्कः
15. कः पाठः अष्टविधः ?
 (A) क्रमपाठः (B) पदपाठः
 (C) विकृतिपाठः (D) संहितापाठः
16. पाणिनीयशिक्षानुसारं ‘वेदस्य श्रोत्रम्’ अस्ति
 (A) छन्दः (B) निरुक्तम्
 (C) शिक्षा (D) व्याकरणम्

17. 'कल्पसूत्रम्' इति पारिभाषिकी संज्ञा अस्ति
 (A) श्रौतसूत्राणाम् (B) गृह्यसूत्राणाम्
 (C) धर्मसूत्राणाम् (D) श्रौत-गृह्य-धर्मसूत्राणाम्
18. 'छन्दः' इति वेदाङ्गस्य प्रतिनिधिग्रन्थः 'छन्दःसूत्रम्' केन रचितः ?
 (A) पाणिनिना (B) पतञ्जलिना
 (C) व्याडिमुनिना (D) पिङ्गलेन
19. 'निघण्टु' इति वैदिककोशस्य भाष्यरूपेण अस्ति
 (A) छन्दःसूत्रम् (B) महाभाष्यम्
 (C) निरुक्तम् (D) शिक्षासूत्राणि
20. समीचीनम् उत्तरं चिनुत
 a. रक्तसंज्ञः 1. व्यञ्जनसन्निपातः
 b. ईदूदेद्विवचनम् 2. समानाक्षराण्यादितः
 c. संयोगस्तु 3. अनुनासिकः
 d. अष्टौ 4. प्रगृह्यम्
	a	b	c	d
(A)	4	2	3	1
(B)	3	4	1	2
(C)	1	2	3	4
(D)	3	2	4	1
21. 'गौतमधर्मसूत्रम्' केन सम्बद्धम् ?
 (A) ऋग्वेदेन (B) यजुर्वेदेन
 (C) सामवेदेन (D) अथर्ववेदेन
22. 'उनत्तीति' निरुक्त्या अभिधीयते
 (A) उदक् (B) उषस्
 (C) आदित्यः (D) अग्निः
23. कति भावविकाराः ?
 (A) पञ्च (B) षड्
 (C) सप्त (D) नव

24. वर्णलोपस्य उदाहरणम् अस्ति
 (A) आस्थत् (B) ज्योतिः
 (C) गतम् (D) द्वारः
25. “अथ गौरित्यत्र कः शब्दः” इत्यनेन किं प्रतिपाद्यते ?
 (A) ध्वनिः (B) स्फोटः
 (C) मात्रा (D) स्वरः
26. ‘आनि लोट्’ इत्यनेन किं विधीयते ?
 (A) णत्वम् (B) षत्वम्
 (C) कुत्वम् (D) मत्वम्
27. अधोऽङ्कितानां युग्मानां शुद्धां तालिकां चिनुत
 a. टिड्ढाणञ्द्वयसज्दध्नञ्मात्रचतयपठक्ठञ्कञ्क्वरपः 1. ईद्यति
 b. लोमादिपामादिपिच्छादिभ्यः शनेलचः 2. ऐधिषत
 c. आत्मनेपदेष्वनतः 3. यादृशी
 d. ग्लेयम् 4. पिच्छलः
	a	b	c	d
(A)	4	2	1	3
(B)	1	3	4	2
(C)	4	3	2	1
(D)	3	4	2	1
28. ‘धर्ममुच्चरते’ इत्यत्र क्रियापदे आत्मनेपदविधायकं सूत्रं किम् ?
 (A) उदश्चरः सकर्मकात् (B) अकर्मकाच्च
 (C) पूर्ववत्सनः (D) समस्तृतीयायुक्तात्
29. ‘अनुकरोति’ इत्यत्र परस्मैपदविधायकं सूत्रं किम् ?
 (A) अभिप्रत्यतिभ्यः क्षिपः (B) अनुपराभ्यां कृञः
 (C) परेर्मृषः (D) व्याङ्परिभ्यो रमः
30. वाक्यपदीयकारेण स्फोटग्रहणाय कीदृशो ध्वनिर्निदिष्टः ?
 (A) नित्यः (B) अनित्यः
 (C) प्राकृतः (D) वैकृतः

31. रङ्गवर्णं कति मात्रा निर्दिष्टाः ?
 (A) एका मात्रा (B) द्वे मात्रे
 (C) तिस्रो मात्राः (D) बह्व्यो मात्राः
32. 'ग्रासमन-नियमः' केन सम्बद्धः अस्ति ?
 (A) अर्थतत्त्वेन (B) ध्वनितत्त्वेन
 (C) वाक्यतत्त्वेन (D) साहित्येन
33. का भारोपीया भाषा अस्ति ?
 (A) ग्रीक (B) कन्नड
 (C) तेलुगू (D) मलयालम
34. समुद्रगुप्तस्य भारतदिग्विजयः कस्मिन् शिलालेखे अस्ति ?
 (A) मन्दसोरशिलालेखे (B) एलाहाबादशिलालेखे
 (C) गिरनारशिलालेखे (D) आईहोलशिलालेखे
35. पृथिव्यां कतिविधं रूपमस्ति ?
 (A) द्विविधम् (B) सप्तविधम्
 (C) षड्विधम् (D) पञ्चविधम्
36. गुणविधेः उदाहरणमस्ति
 (A) सोमेन यजेन (B) दध्ना जुहोति
 (C) राजा राजसूयेन (D) दर्शपूर्णमासाभ्यां स्वर्गकामो यजेत
37. प्रयोगविधेः सहकारिकारणानि भवन्ति
 (A) पञ्च (B) षट्
 (C) सप्त (D) नव
38. वेदान्तशास्त्रे प्रमेयं किं भवति ?
 (A) ईश्वरः (B) जीवः
 (C) विराट् (D) तुरीयचैतन्यम्

39. तत्त्वसाक्षात्कारोपायेष्वन्यतमः
 (A) उपक्रमः (B) उपसंहारः
 (C) अभ्यासः (D) निदिध्यासनम्
40. प्रकृतिः कतिभिः रूपैरात्मानं बध्नाति ?
 (A) सप्तभिः (B) अष्टभिः
 (C) पञ्चभिः (D) चतुर्भिः
41. सुलभाः पुरुषा राजन् सततं प्रियवादिनः ।
 अप्रियस्य तु पथ्यस्य वक्ता श्रोता च दुर्लभः ॥
 श्लोकममुं रावणासुरम्रति कः उक्तवान् ?
 (A) कुम्भकर्णः (B) सुग्रीवः
 (C) विभीषणः (D) मारीचः
42. रामायणे कस्मिन् काण्डे अहल्याशाप-विमोचन-वृत्तान्तोऽस्ति
 (A) अयोध्याकाण्डे (B) अरण्यकाण्डे
 (C) बालकाण्डे (D) सुन्दरकाण्डे
43. भगवद्गीतायां तृतीयाध्यायस्य नाम
 (A) ज्ञानयोगः (B) कर्मयोगः
 (C) साङ्ख्ययोगः (D) भक्तियोगः
44. कस्मिन् पुराणे विविधशास्त्रसम्बन्धिनो विषयाः वर्तन्ते ?
 (A) मत्स्यपुराणे (B) शिवपुराणे
 (C) विष्णुधर्मोत्तरपुराणे (D) अग्निपुराणे
45. शतसाहस्री इति कस्याभिधानमस्ति ?
 (A) शब्दकल्पद्रुमस्य (B) रामायणस्य
 (C) महाभारतस्य (D) वराहपुराणस्य
46. पुराणमिदमष्टादश-महापुराणेषु न गण्येत ।
 (A) नृसिंहपुराणम् (B) विष्णुपुराणम्
 (C) ब्रह्मपुराणम् (D) कूर्मपुराणम्

47. 'जय' इति कस्य नामान्तरम् ?
- (A) रामायणस्य (B) महाभारतस्य
(C) रघुवंशस्य (D) किरातार्जुनीयस्य
48. "ऋचः सामानि छन्दांसि पुराणं यजुषा सह" इति कुतः उद्धृतः ?
- (A) ऋग्वेदात् (B) अथर्ववेदात्
(C) रामायणात् (D) महाभारतात्
49. धर्मशास्त्रीय-व्यवहारस्य को विषयः ?
- (A) स्मृत्याचारनिन्दा (B) स्मृत्याचारविरुद्ध-परपीडा
(C) स्मृत्याचारप्रयुक्ता रूग्णता (D) स्मृत्याचारप्रयुक्ता निर्धनता
50. मनुस्मृत्यनुसारं सर्वव्यसनमूलं किम् ?
- (A) कामः (B) क्रोधः
(C) लोभः (D) मोहः
51. मनुमते साक्षाद्धर्मस्य लक्षणं कतिविधम् ?
- (A) एकविधम् (B) द्विविधम्
(C) त्रिविधम् (D) चतुर्विधम्
52. अमात्यपरीक्षोपायेषु नास्ति
- (A) धर्मोपधा (B) अर्थोपधा
(C) कामोपधा (D) मोक्षोपधा
53. अधोलिखितेषु को गूढपुरुषो न भवति ?
- (A) मन्त्री (B) स्त्री
(C) तीक्ष्णः (D) रसदः
54. अमात्यपरीक्षायाः कतिविध उपायः ?
- (A) द्विविधः (B) त्रिविधः
(C) चतुर्विधः (D) पञ्चविधः

55. 'स्त्रीणामशिक्षितपटुत्वमानुषीषु सन्दृश्यते' इति उक्तिः कुत्र ?
 (A) उत्तररामचरिते (B) मालतीमाधवे
 (C) मुद्राराक्षसे (D) अभिज्ञानशाकुन्तले
56. रत्नावल्यां प्रधानरसः कः ?
 (A) वीररसः (B) रौद्ररसः
 (C) शान्तरसः (D) शृङ्गाररसः
57. अधस्तनयुग्मानां समीचीनां तालिकां चिनुत
 a. चलापाङ्गा दृष्टिं स्पृशसि बहुशो वेपथुमतीं 1. किरातार्जुनीयम्
 b. गुणानुरोधेन विना न सत्क्रिया 2. अभिज्ञानशाकुन्तलम्
 c. क्षणमिह मम कण्ठे बाहुपाशं विधेहि 3. शिशुपालवधम्
 d. पुरातनं त्वां पुरुषं पुराविदः 4. रत्नावली
	a	b	c	d
(A)	1	2	3	4
(B)	2	1	4	3
(C)	3	2	1	4
(D)	4	3	2	1
58. 'वियति विसारिणी शष्पपङ्क्तिमिव आरचयन्तः' इत्यत्र कः अलङ्कारः ?
 (A) उपमा (B) अर्थान्तरन्यासः
 (C) उत्प्रेक्षा (D) विरोधाभासः
59. 'कादम्बरी' इति शब्दस्य कोऽर्थः ?
 (A) भीरुस्त्री (B) अप्सरा
 (C) मदिरा (D) परिचारिका
60. शान्तमिदमाश्रमपदं स्फुरति च बाहुः कुतः फलमिहास्य ।
 अथवा भवितव्यानां द्वाराणि भवन्ति सर्वत्र ॥
 अत्र कोऽलङ्कारः ?
 (A) उपमा (B) अर्थान्तरन्यासः
 (C) रूपकम् (D) विभावना

61. कति अर्थप्रकृतयः ?
 (A) षट् (B) पञ्च
 (C) सप्त (D) दश
62. दृष्टनष्टस्य बीजस्य अन्वेषणं भवति
 (A) प्रतिमुखसन्धिः (B) मुखसन्धिः
 (C) निर्वहणसन्धिः (D) गर्भसन्धिः
63. 'इति हेतुस्तदुद्भवे' काव्यनिर्माणविषये कस्य मतमेतत् ?
 (A) जगन्नाथस्य (B) हेमचन्द्रस्य
 (C) मम्मटस्य (D) वाग्भटस्य
64. क्रियायाः प्रतिषेधेऽपि फलव्यक्तिः _____ ।
 (A) विशेषोक्तिः (B) समासोक्तिः
 (C) विभावना (D) निदर्शना
65. 'ध्वन्यालोकः' इत्यस्मिन् ग्रन्थे कति उद्योताः सन्ति ?
 (A) चत्वारः (B) पञ्च
 (C) षट् (D) सप्त
66. नाट्यशास्त्रस्य 'अभिनवभारती' व्याख्यायाः कर्ता कः ?
 (A) आनन्दवर्धनः (B) अभिनवगुप्तः
 (C) धनञ्जयः (D) भरतः
67. कालानुसारेण कस्तावत् अर्वाचीनः ?
 (A) भरतः (B) जगन्नाथः
 (C) विश्वनाथः (D) भामहः
68. काव्यप्रकाशस्य मङ्गलश्लोके कस्याः प्रशंसा कृता ?
 (A) सरस्वत्याः (B) पार्वत्याः
 (C) कविभारत्याः (D) दुर्गायाः

69. यत्रार्थः शब्दो वा तमर्थमुपसर्जनीकृतस्वार्थो व्यङ्क्तः काव्यविशेषो भवति
 (A) गुणीभूतव्यङ्ग्यम् (B) ध्वनिः
 (C) अलङ्कारध्वनिः (D) चित्रकाव्यम्
70. तर्कसङ्ग्रहानुसारं कति द्रव्याणि ?
 (A) पञ्च (B) सप्त
 (C) नव (D) एकादश
71. वाक्यार्थज्ञाने हेतुः अस्ति
 (A) निगमनम् (B) प्रतिज्ञा
 (C) हेतुः (D) सन्निधिः
72. 'द्रव्यगुणकर्मसामान्यविशेषसमवायाभावाः' इति
 (A) गुणाः (B) अपवादाः
 (C) पदार्थाः (D) स्पर्शाः
73. तर्कसङ्ग्रहानुसारं प्रमाणानि सन्ति
 (A) त्रीणि (B) चत्वारि
 (C) पञ्च (D) षट्
74. 'प्रमा' इत्युच्यमाने अधोलिखितेषु कस्य निरसनं भवति ?
 (A) प्रमितिः (B) अनुमितिः
 (C) स्मृतिः (D) उपमितिः
75. प्रमायाः करणं किम् ?
 (A) प्रमाता (B) प्रमेयः
 (C) प्रमाणम् (D) इन्द्रियार्थसन्निकर्षः

Space For Rough Work